

Domonkos László

Részletek az 1992-ben megjelent Magyarok a Délvidéken című kötetből

CSERES TIBORNAK, TISZTELETTEL

Mindaz, ami a délvidéki magyarság 1941-1944 közötti történetének máig ható összefüggéseiben a leglényegesebb, két dátumban kifejezhető. Az egyik 1942. január 21-23., a másik 1944. október 15.-december 1.

Az első ama bizonyos hideg napokat jelenti. A második az 1990-91 folyamán széles körben közismertté lett népirtást, azt a legkevesebb 40 ezer magyar áldozatot követelő genocidiumot jelöli, amit a Délvidékre ismét bevonuló, magukat népfelszabadító hadseregnek tituláló gyilkos szerb partizánbandák követtek el.

Az akkor történetekről ma már van elég adat. A '42. januári újvidéki razzia a hivatalos megállapítás – a magyar katonai ügyészség vádirata – szerint 3309 halálos áldozatot követelt. Ez volt az az esemény, amelyet Cseres Tibor azonos című könyve nyomán a magyar köztudat lassan három évtizede hideg napoknak nevez. Az újvidéki eseményeknek azonban előzményei is voltak.

A visszacsatolt területen azonnal megkezdődik és kiteljesedik a szerb diverzió. 1941 júliusa és októbere között Bácskában 35 szabotázsakciót hajtanak végre. Zsablyán július 24-én négy helyen, két nap múlva a település újabb két különböző pontján gyűjtik föl a betakarított termést. A katonai közigazgatás feloldása előtti

utolsó napon, augusztus 15-én öten állnak Szabadkán – gyújtogatás vádjával – a déli hadsereg katonai parancsnokságának rögtönítélő bírósága előtt. Egyre gyakoribbak a csendőrséggel, a katonasággal szembeni nyílt, fegyveres fellépések. Szeptember 22-én Újvidéken megsebesítenek két csendőrnymozót, október 5-én a Nagybecskerekéről majdan elnevezendő Žarko Zrenjanin agyonlővi a magyar határőrség egyik őrmesterét.

**„Nem emberi áldani ott,
hol minket átkoznak.”**

(Friedrich Nietzsche)

Október 9-én Szombathelyi Ferenc vezérkari főnök átirattal fordul Bárdossy miniszterelnökhöz a bácskai terrorcselekmények erőteljesebb megtorlása érdekében. Statáriális bíróság ítélt jó néhány elfogott felett. November 3-án maga a minisztertanács is foglalkozik a vezérkar főnöke által életre hívott rögtönítélő bíróságok dolgával és határozatot fogadnak el, miszerint az ilyen bíróságok kötelesek minden halálos ítéletet kegyelemre felterjeszteni.

Ekkorra a terrorcselekmények következtében letartóztatottak száma a Délvidéken meghaladja a 400 főt. Dominich Vilmos hadbíró százados 1941. december 1-jén kelt, a vezérkari főnökhöz betérjesztett jelentésében 342 bíróság elé állított vádlottat említ, a kivégzettek száma 64. Még ebben a hónapban sűrűsödő fegyveres összetűzések jelzik az állandósuló nyugtalanságot, a

szervezett támadásokat a zavarkeltést. December 13-án Csuróg határában a magyar csapatok tűzharcba kényszerülnek, 17-én Mozsornál lelőnek egy csendőrt, január 4-én Zsablyán összetűzésre kerül sor: hét magyar sebesült, tíz halott partizán. Az úgynevezett Sajkás-vidék – a Tisza Dunába ömlő szakaszának környéke, a titeli fennsík, Csuróg, Zsablya, Sajkásgyörgye, Sajkás-szentiván, Dunagárdony térsége – afféle partizánközpont. A nagyarányú razzia napokon át tart, sőt január 15 és 20 között kiterjesztik Óbecse, Szenttamás, Temerin és Újvidék területére is.

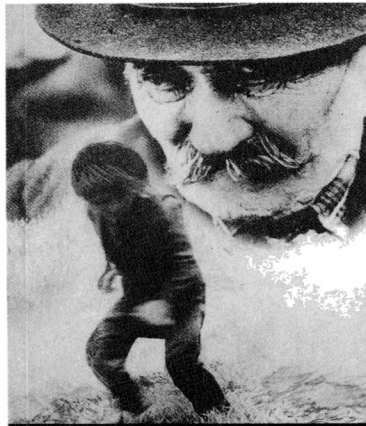
Cseres Tibor így ír erről: „Bácskának 1941 áprilisában a honvédség által történt birtokbavétele után néhány erőszakos csetnik ellenállás letörésével sikerült viszonylagos nyugalmi állapotot teremteni. Ez azonban alig tartott hat hétig. A lábon álló gabona beérésével nap mint nap búzaasztagok, majd később kenderkazlak gyuladtak ki. Telefonvezetékek elvágása, vasútvonalak elleni merényletek mind sűrűbben ismétlődtek. Honvédtisztek, tiszthelyettesek, csendőrök, rendőrök, detektívek elleni sikeres merényletek következtek be. Mindezek az események egységes irányításra, központi akarat érvényesülésére mutattak... A kapott nyomok alapján aztán igen nagy arányú, széles szövevényű kommunista szervezkedés képe bontakozott ki.”

1941 második felétől (1942 januárjában is) Magyarország hadban álló ország. Háborús helyzetben köztudomásúlag a világon mindenütt speciális rendszabályok érvé-

nyesek: ami békeidőben szabálysértés, ilyenkor büntett, amiért akkor pár év börtön járna, most ugyanazért gyakran életfogytiglan vagy halál.

A magyar kormány által a visszacsatolt Bácskában bevezetett katonai közigazgatás – Magyarország hadviselő állam – az adott körülmények között természetes lépés. Európában közel két éve dúl a háború, s a szerb ellenállásról csupán az első világháborús tapasztalatok alapján már fogalmat alkothatott a vezetés. Diverziót, gyűjtögetásokat, merényleteket egyetlen állam-kormány sem tolerál még békeidőben sem, nemhogy háborúban.

Mielőtt a szerezcsenmosdatás vádja érhetne, sietek kijelenteni: ártatlanok lemészárlására, tömeggyilkosságra, fegyvertelenek megölésére természetesen ilyen helyzetben sem lehet semmiféle mentség. Kérdés azonban, hogy hol, mikor tiltakoztak ugyanannak az államnak a legitim parlamenti képviselői úgy, mint ahogy ez Budapesten történt a magyar képviselőház külügyi bi-

DOMONKOS LÁSZLÓ

MAGYAROK A DÉLVIDÉKEN

zottságában: Bajcsy-Zsilinszky Endre, Peyer Károly, Rassay Károly már január 29-én szigorú vizsgálatot követeltek az atrocitás elkövetői ellen. Pedig Katynban enyhén szólva több fegyvertelent gyilkoltak halomra, mint az újvidéki strandon... És ki tiltakozott Maniuék bestialitása, az ártatlan, fegyvertelen székeleyek szadista legyilkolása ellen a román parlamentben a dicső felszabadulás, augusztus 23-a után? Hát Tito népi államának legfelsőbb, néphősökkel agyonnépiesített népi parlamentjében?

A magyar állam vizsgálatot rendelt el az Újvidéki mézszárlás ügyében. Mondják, hogy „a nemzetközi felháborodás hatására”. Talán volt akkora felháborodás Lidice, Katyn vagy éppen Szárazajta miatt is... És a félreértések elkerülése végett: nem a sok tekintetben korlátolt, más ügyekben bűnös Horthy-kormányzatot kívánom védeni, hanem a félrevezetett magyarság szívszorító kiszolgáltatottságára rávilágítani.

És akkor még egy szót sem szoltunk arról, mi is történt visszavágásképpen. Ám egyelőre maradjunk 1942 januárjánál. A Hideg napok megjelenése Magyarországon egyáltalán nem választható el az adott kor nagyon is szigorú meghatározottságaitól. 1965-öt írunk: kilenc éve a forradalom leverésének, hét éve Nagy Imréék meggyilkolásának. És immár két esztendeje az úgynevezett kádári amnesztiának is. A nagyvilág napirendre tért a magyar szabadságharc eltiprása fölött, a hruscsovi korszakot Breznyev neosztálinista uralma váltja fel. Ebben a helyzetben, az ország fölött terjengő ájult csendben, amelyet csak dermesztőbbé tett a kádárista ellenforradalomnak nyújtott nagyarány gazdasági segítség elapadása, a kommunista hatalommal szövetséget nemzetiellenes hazai erők elérkezettnek találták az időt az újabb, minden addiginál látványosabb gerinctörő akcióra. Húsz esztendővel a „fasiszta nép”, a „bűnös nemzet”, s alig fél évtizeddel „az ellenforradalmi munkásság” gondosan feltálat és elterjesztett mételje után jöhetett a következő. Kapóra jött Cseres Tibor jó szándékkal, az önvizsgálat becsületességével és tisztaságával készített műve: íme, egy magyar író, aki maga írja meg - lám, ilyenek a magyarok.

Mardosson csak a lelkiismeret...!

Hiszen ha csak ennyiről lett volna szó... A Hideg napok Kovács András által rende-

zett filmváltozatát a hatvanas években alighanem minden középiskolással legalább kétszer, kötelezően végignézték. A hatalmas publicitásról, a kommentárokról ne is beszéljünk: valakik, valahol imponáló kitartással és leleményességgel mindent megtettek, hogy a művet – a benne rejlő tartalommal – minél több emberbe bele-sulykolják. Miközben még hosszú évtizedeket kellett várni arra, hogy a magyarok ellen 1944-ben Szárazajtán a Maniu-gárdisták által elkövetett fejszés kivégzéseket, a tízezerrel málenkij robotra hurcoltak pokoli szenvedéseit egyáltalán szóvá tehesük...

Hogy kiknek ált érdekében ez az aljas, nemzetnyomorító manipuláció, nem a mi feladatunk kideríteni. Annyi azonban kétségtelen: Cseres Tibor műve, az írói jó szándékkal egyetemben áldozatául esett egy álnokul kitervelt magyarságellenes akciónak, tovább rombolva a magyarok önbecsülését.

Cseres Tibor még 1967-ben, a könyve megjelenését követő viták során világosan megfogalmazta álláspontját: „A Hideg napok egy lehetséges ciklus kezdete, első darabja.

Szeretném, ha nem nekem kellene folytatnom. A közös szörnyű történet népről népre szálló balladájának – haláltáncuknak – első opusza; vagy ha úgy tetszik, egy elmondandó, hosszú és őszinte mondatnak kimondott, első fele. A mondat második felét a szomszéd népek íróinak (esetleg filmeseinek) kell kimondaniuk.”

E mondat második felének teljesülését azóta is várjuk...

1990 nyarán barátaim levittek Zentán a Tisza-partra, az 1921-ben épült híd tövébe. Itt, az egyik helyszínen hallhattam először részletekbe menően arról a tömény iszonyatról, amelyet a Délvidék magyarságának el kellett szenvednie. Minden elszakított

nemzettest közül a legrettenetesebb kollektív borzalmat, tíz- és tízezrek legyilkolását, népirtást, szabályszerű megtizedelést, amely egyszersmind szabályszerű ivartalanítási kísérletnek is beillett, hisz az áldozatok zöme fiatal és középkorú férfi volt.

„1990 őszén, Mindenszentek táján Vajdaság magyarsága megbolydult” – olvasható Kiss József *Az áldozatok is emberek...*

– Dokumentumok a jugoszláviai magyar kisebbséget ért megtorlásokról 1944 szeptember-1945 május című tanulmányában. „Negyvenöt évi hallgatás után első alkalommal lehetett beszélni 1944 őszének és 1945 tavaszának magyar és nem magyar áldozatairól.” 1990. október 14-e a csend megtörésének magyar napja a Délvidéken. Ezen a napon kezdi el közölni folytatásokban az itteni magyarság egyetlen napilapja, a Magyar Szó egyik újságírójának, Matuska Mártonnak *Negyvenöt nap negyvennégyben* című írását. A hősiesség vállalkozás, amellyel Matuska örökre beírta nevét a déli magyarság kiváló személyiségeinek egyre bővülő névsorába, a lehető legteljesebb mértékben igyekszik feltárni a bestiálisan kitervelt és végrehajtott tömeggyilkosság-sorozatot. A megtorlás napjai címmel – 1991 nyarának végén – az írás végre könyv formában is megjelent, méghozzá vidéken, a Forum kiadónál.

– Érte-e valamiféle atrocitás a riport-sorozat megjelenése, illetve a könyv publikálása után? – kérdeztem Matuska Mártont.

– Akkora a zűrzavar mifelénk mostanság, hogy igazából nemigen volt módjuk olyasmire, ami hátráltatta volna a könyv megjelenését. Különösebb atrocitások sem értek, legföljebb csak olyanok, amelyek minden tisztességes magyar tollforgatót érhetnek, érnek itt a Délvidéken.

Egyszerűen nem volt rá érkezésül. Egészen más természetű nehézségeket támasz-

tottak: iszonyatosan drága a könyv, több mint hatszáz dinár, azaz körülbelül kétezer forint... (1991 őszén – D. L.) Nagyon nagy gond ez, mert szerettük volna, ha Magyarországon is terjesztik.

– Magyarországon majdnem e művel egy időben látott napvilágot Cseres Tibor *Vérbosszú* Bácskában című könyve...

– A véletlen folytán éppen Budapesten tartózkodtam az ünnepi könyvhét idején, a könyv megjelenése napján. A legelső köztött vásároltam meg. Még haza sem értem a pesti szállásomra, máris olvasni kezdtem. Nagyon kíváncsi voltam, hogyan dolgozza föl ugyanezt a témát az a Cseres Tibor, akinek a Hideg napok után elemi erkölcsi kötelessége volt megírnia ezt a kötetet, miként ezt ő maga is megfogalmazta. Biztos vagyok benne, hogy még a sírjában sem tudott volna nyugodt lenni, ha ezt elmulasztja. Tisztességes, becsületes, nagy hatású munka. Mi már korábban tudtunk a mű készültéről. Az emberek nagyon-nagyon várták. Amikor Illés Sándornak a *temerini vérengzést* bemutató *Sirató* című könyve megjelent, szennyes ruhák közé rejtve csempészték haza tucatszám a délvidéki magyarok. Most ezt is sokan megvették, rengeteg példány jutott el ide belőle. Én magam is, isten tudja, hányat elhoztam...

Nagy megnyugvással vettük tudomásul, hogy Cseres Tibor bátyánk helytállt. Még ha helyzete következtében bizonyos tárgyi tévedései vannak is.

– Miért félnek a délvidéki magyarok?

– Ez a félelem annyira belénk ivódott, hogy azt hiszem, a mi nemzedékünk ezt már sohasem tudja kiheverni. Kollektív iszonyat, szörnyűséges rettegés, halálfélelem ez. Sokan irtóznak beszélni is erről. A könyvet sem meri mindenki megvenni; ismerősök révén szerzik meg, a vállalkozóbb szelleműeket kérik meg rá. Megtör-

tént, hogy jött valaki hozzám és húsz példányt kért. Mondom, mit csinál ennyivel, kereskedik vele? Azt mondja, dehogy. Ő azt viszi. Annyit?

...Nem sokan jönnek egy-egy könyvet venni, hanem... így „megy” ez itt mifelénk. Egyébként A megtorlás napjai összesen háromezer példányban látott napvilágot. Egyébiránt minden Magyar Szó-kioszkban és a Forum-könyvesboltokban is nyilvánosan megvásárolható lenne...

– Hogy sikerült szóra bírni a magyar-írtás rettegő tanúit?

– Rendkívül nehezen, és a próbálkozás nagyon sokszor teljes kudarccal végződött. Aki viszont megnyílt, azt nem lehetett leállítani. Átszakadt a gát: az áradat hőmpölygött és magával ragadott. Soha senkinek el nem mondott történetek, esetek özöne került nyilvánosságra.

Csak úgy lehetett az embereket szóra bírni, hogy először ismerőseimet szólaltattam meg. Egy temerini gyerekkori pajtásomról gyermekként csak annyit tudtam, hogy menekült. Együtt rosszkodtunk az iskolában, nagyon jól ismertük egymást. Elmentem hozzá, mert valaki mondta, hogy ő is Mozsorból származik. Megkérdeztem, Anti, elmondanád? Egyből ráállt, kiültünk az előszobába, odajött a felesége (őt is kicsi kora óta ismerem), és beszélgetni kezdtünk.

Valamikor éjjel két óra tájban hagytuk abba. Akkor vettük észre, hogy az asszony még mindig ott ül mellettünk. Lenyűgözve hallgatta a történetet. Azt mondja utána: te Anti, énnekem ezt soha el nem mondtad. Annyira megrendítő volt, hogy mindig átélem, valahányszor csak eszembe jut... A döbbenettel ránk szakadt az iszonyat. Hogy is volt lehetséges, hogy negyven-egynéhány esztendeig ilyesmit titokban kellett tartani? Ami az embernek naponta eszébe jut... Az volt a legnehezebb, hogy meggyőz-

hessem őket, nem vagyok állambiztonsági, sem provokátor.

Mert hasonló próbálkozásokat korábban már tettek velük. Komoly asszonyok mesélték, hogy próbálták őket rendőri besúgók szóra bírni, miként bizonyosodtak meg később arról, milyen jó, hogy hallgattak... Hiszen akadt olyan is nem egy, aki nem tudott ellenállni a kísértésnek: a börtön után is megbélyegzett lett.

– A szerb közvélemény reagálásaiból mi jutott el hozzád?

– A szerbeknek is voltak áldozataik, bár jóval kevesebb. Nemrégiben megjelent egy szélsőséges szerb ellenéki lap különkiadása, amely a szerb áldozatokról készített összegezést.

Felkértek, adjam hozzá: mi sorsuk lett akkor a magyaroknak? Vagyis, ha szerb reakciókról beszélünk, az ilyesmiket is hozzá kell tennünk. A szerb reakciók zömét persze nem az effélék jelentették, hanem az ellenkezés, felháborodás, meg a szokott fenyegetőzések... Olyasmikkel gyanúsítottak, hogy kisebbiteni akarom a magyarok által 1941-42-ben elkövetett vérengzéseket, az áldozatokat összemossom a vétkesekkel. Gyilkosok és áldozatok mindkét oldalon voltak, de csak a tények tiszteletben tartásával lehetséges az igazságot kimutatni. És leküzdeni a második világháború vége óta élő olyan misztifikációkat, hogy egy partizánvezér nem lehetett gyarló, makulátlan volt és szuperhős, akárcsak Magyarországon a dicső felszabadító szovjet katonák.

– Vannak-e olyan jelek, amelyekből a jóvátételre következtethetnénk?

– Sem az uralkodó párt, sem más hivatalos szervek ilyesminek jelét sem adták. A minap közölték az újságok a hírt, hogy Radoman Božovic a tartományi végrehajtó tanács elnöke egyetért azzal a kezdeménnyel, hogy az 1942. januári újvidéki

vérengzés áldozatainak a névsorát ki kell tenni a Duna-parti emlékműhöz... De csak azokat.

Cseres Tibor tehát 1991 tavaszára megírta a Hideg napok oly régóta esedékes pandanját. A kötetben így vall erről: „A hozzám intézett sikoltások egyre több terhet raktak a lelkiismeretemre, utólag arra ösztönözve, hogy a magyarok nevében elkövetett több ezer gyilkosságot egyszerre kellett volna közhírré tenni a jugoszlávok által ölt tízezres vérbosszúval. Csakhogy erre nem nyílt lehetőség. Az én könyvem, amely a magyar kir. vezérkari főnök bíróságának adataira épült, már megjelent, de a tízszeres méretű folytatás megírására az adatgyűjtés lehetetlensége miatt nem kerülhetett sor (még Magyarországon sem), de remény sem volt rá, hogy részletes tényfeltárás készüljön a véres 1944-es történekről.”

A Vérbosszú Bácskában, miként a kritikusok megállapították, nagy hatású kötet, „inkább riport ez és idézetgyűjtemény, mintsem szépirodalom méltatható beszámoló” – minősíti a Hittelben Alexa Károly. – „A jegyző kívülről és távolról kapta a híreket a kommunikáció kerülőútjain, kényeszerű csatornáin, nevüket titkoló, de széles elbeszélői alkatukat megmutató adatközlőktől. A tömegpusztítások egyedi esetekkel váltakoznak, a férfítónus a női hanggal, a hajdani szemtanú szava a másodkézből értesült krónikájával. Ez sem tragikus már, legalábbis nem úgy, ahogy Schillerék használták a szót. Tragikum helyett térkép kell látnunk, amelynek tereppontjai nem fejfák, hanem szavak. Bajmok, Szabadka, Mozsor, Verbász, Csurog, Adorján, Bezdán, Óbecse, Szivác meg a többi.”

Ha lehet érdemi kifogásunk Cseres könyve ellen, akkor az – a cím második fele lehet. „Bácskában”? Hiszen a vérbosszú távolról sem a Délvidék legnagyobb, legtöbb magyar

lakta részére korlátozódott: nem volt vidék, ahová nem ért volna el a balkáni bestialitás koszos és vértől ragacsos keze. Igen: a ami déli határokon túl élő „magyar százvezrek lelkében izzó sebként máig ott ég a negyven-ezernyi elpusztított okon: apa, fiú, testvér megbecstelenített, eltiltott emléke” – ahogyan éppen Cseres Tibor írta. Ám ez a seb ott ég a Bánátban éppúgy, mint a Drávaszögben vagy a Mura-vidéken: válogatás, megkülönböztetés nélkül. Szinte mindenütt.

Matuska Márton vállalkozása jóval mélyebb merítésű, ahogyan Alexa is hangsúlyozza. „A megelevenedő térkép Matuska Márton könyve. Ez már erdőszél, vízparti suvadás, falusi utca, kocsmaudvar, homokos buckák. A hírmondó, noha önmagáról egy szót sem szól, végig rajta van a képen, benne van a beszélgetésekben, látjuk a kezét, ahogy hazug cirill betűs emlékiratokat lapozgat, előttünk van, amint névtelen levélírók kusza sorait böngészi, ahogy ide-oda bókál-szik; Oromhegyesről Péterréve felé, Tavan-kútról Pacsérnak, hogy lenyomul a Sajkás-vidékre, átlábol a Bánátba, megkotorni a földet Oroszlámoson, Nezsényben, Padén, Debellácson (Torontálvásárhelyen – D. L.), majd vissza föl Baranyának. Matuska és Cseres egy időben írták könyveiket, kölcsönösen emlegetik is egymást, forrásaik részben közösek, adataik sok helyütt eltérőek. Összehasonlítani őket, méricskélteni, hogy vajon öt- vagy hatszázvalahány férfit borotváltak meg a helyi borbélyok a sírbalövés előtt Moholon? Hadd ne legyen érkezésem ezúttal erre.”

És arra sem kell érkezésünk legyen, hogy tovább részletezzük azt az említett két dátumot, amelyek a délvidéki magyarság leglénycesebb időpontjai voltak 1941 és 1945 között.

Ahol két ilyen kötet áll rendelkezésre, melyeket Burány Nándor első fecskeként megjelent,

Összeroppanás című kötetével, valamint Illés Sándor Sirató és Akikért nem szólt a harang című munkáival együtt ajánljuk az érdeklődő olvasó figyelmébe, ott már csak néhány „apróság” leszögezése marad hátra. Például az, hogy a délvidéki nagy magyarirítás, a szerb bosszú igazi oka a visszacsatolás ténye volt. És e fordulat ama következménye, amit az esemény fölött maradéktalanul örvendező, ötszázezernyi délvidéki magyarság jelentett. (Akárcsak a Felvidéken és Erdélyben.) Igazában a bosszúállás vágya magyarázza a százvezrek kitelepítését és teljes jogfosztását a Felvidéken, a székely koponyákra mért fejszecsapásokat Erdélyben és a vörös csillagok géppisztolysorozatait szerte a Délvi-

déken, azt követően, hogy újra ők „győztek”. Matuska Márton és Cseres Tibor műveinek adatai szerint 1944 végén a Délvidéken legalább negyvenezer magyart öltek meg, az Újvidéki hideg napok áldozatának több mint a tízszeresét.

Pontos számot talán soha senki sem fog tudni mondani. Néhány helységtől eltekintve, a kivégzések behálózta a Délvidék minden magyarlakta körzetét.

1991. november elsején a budai Várban vehette át munkásságáért a Bethlen-díjat az újvidéki hírlapíró. Laudációt, méltatást Cseres Tibor mondott, aki az utóbbi évtizedek legmegrázóbb néprajzi gyűjteményének nevezte Matuska Márton vállalkozását.

ELVÉGEZTETETT

Az orosz csapatok Bulgária felől 1944. szeptember 29-én, Románia felől pedig október első napjaiban lépték át Jugoszlávia 1941 előtti határait. Minden érintett számára kezdettől fogva világos volt, hogy a Délvidék területe ismét a délszlávoké lesz, mihelyt oda ismét szerb fegyveres alakulatok teszik be a lábukat. Mindennél többet mondott, hogy a hadi helyzet következtében a magyar csapatok október első napjaiban meglehetősen gyorsan elhagyták Bácska, Dél-Baranya területét, az orosz-szerb csapatok előrenyomulásával egy időben. Akkoriban a hadi helyzet ilyen természetű napi alakulásáról mondhatni mindenki tudott, noha a tömegkommunikációs eszközök enyhén szólva nem az igazságot közölték a területfoglalásokkal és -feladásokkal kapcsolatosan.

A délvidéki magyarság tömegei pontosan tudták, érezték, hogy a magyar honvédség távoztával és a visszatérő szerbekkel szü-

lőföldjük hovatarozása is eldőlt. Néhány ábrándozó, politizáló értelmiségit kivéve, több mint valószínű, hogy a déli magyar köztudat nem várt semmi jót, érdemlegesen a majdani békekonferenciától, és nem remélt semmilyen magyarpárti csodát.

Ehhez még túlságosan élő volt az alig negyedszázaddal korábbi trianoni döntés emléke, meg az azt megelőző megszállás hosszú hónapjainak az elkövetzőkre utaló eseménysorozata. Persze akadtak olyanok is, akik nemcsak tétován reménykedtek, hanem tenni is igyekeztek azért, hogy a leendő döntést kedvezően befolyásolják. De ez semmit sem von le ennek a kollektív apátiának és borúlátásnak a valóságartalmából. Ilyen irtóztos bosszúállásra azonban talán senki sem számított.

1944 ősze. Az oroszokkal együtt érkező partizánok október 14-én érik el Szabadkát, 20-án Zombort, 22-én Újvidéket. A Bácskában már szeptemberben megjelennek az

első menekülők: a németek által addig megszállva tartott Bánátból érkeznek. Rozoga lovaskocsikon javarészt reménytelen tekintetű öregek, egyik-másik elszántabb fegyvert szorongat a kezében... Tíz-tizenkét éves gyerekek, riadtan körülpillantó asszonyok. Nagyobbik részük sváb, de jócskán akadnak közöttük kikindai, becskerekai, meg a kis falvaknak búcsút mondó magyarok is. Körülöttük a visszavonuló német hadsereg dübörgése. A Bácskából egyébként idő sem nagyon maradna a menekülésre, de mint említettük, olyan sokan talán nem is akarnának. Elbizonytalanodott, félelmek és alig pislákoló remények között gyötrődő délvidéki magyarok tömegeire virradnak föl '44 borzalmas őszének végzetes napjai.

A bevonuló szerbek is katonai közigazgatást vezetnek be: Joszip-Broz Tito 1944. október 17-én írja alá a rendeletet, amely egyúttal a népirtás büntetében való kiemelkedő szerepének is bizonyítéka. Mellette a fő bűnös az a Moše Pijade, akit akkoriiban „a bosszú angyalának” neveztek, s az idő tájt hivatalosan is Tito után a második ember és főideológus. (Ágyból, párnák közül szállt a pokolra 1957-ben.) A Borba 1945. január 4-i számában ezt írja: „A vajdasági szerbek gyilkosait eléri a megérdemelt büntetés, s azok a magyar uraságok is befejezik pályafutásukat, akik idegen földek elsajátításából éltek...”

Igaz, mikorra Pijade papírra veti eme elmeszüleményét, már tíz- meg tízezer magyar nyugszik csöndesen a jó bácskai földben, hiszen Tito október 17-i rendelete október 22-én lép hatályba. Ekkor „október közepén szabadul el a pokol” – állapítja meg Kiss József is. Egészen december elejéig tart a magyarok öldöklése. Ivan Rukavina ezre-

des, a Délvidék kinevezett katonai közigazgatási vezetője úgynevezett mentő rendeletében így fogalmazott: „A magyarokkal és a németekkel való eljárásban egész sor helységben és faluban szabálytalanságok (sic!) történtek, amelyek csak mocskolják katonai szerveinket és ártanak népünknek és országunknak.” A bosszúhadjárat szervezett, előre gondosan kitervelt volt. Egész sor rendelet ad szabad folyást az erőszakos cselekedeteknek, az öldöklésnek és a szabad rablásnak. Szabadkán már október közepén közlemény tudatja, hogy „a háborús bűnöket megállapító bizottság” megkezdte ténykedését. Első számú háborús bűn: magyarnak születni... Az ún. népfelszabadító bizottságoknak

előírták, „a leghatározottabban fel kell lépniük az ötödik hadoszlop ellen... különösen a svábok és a magyarok ellen..., akik megsemmisítették, kirabolták

**„A jugoszlávok sokat akarnak,
mert úgy érzik, mindenre
képesek.”**

(Bibó István)

és durván bántalmazták népünket”. A magyarirtás kellős közepén, október 28-án a Szabad Vajdaság a katonai közigazgatás bevezetéséről ezt írja: „...szükség volt erre a határozott lépésre... szükség van olyan energikus lépésekre, amelyek biztosítják a Bánát, Bácska és Baranya jugoszláv jellegét”.

A második világháború végén a Délvidéken található 322 ezres németseget a szó szoros értelmében felszámolták; alig egy-kétszázan maradtak meg hírmondónak... Az ellenük elrendelt brutális intézkedések sorozata 1948-ig nem enyhült, annak ellenére, hogy 1945. január 27-én újabb Tito-rendelet jelenik meg, amely szerint február 15-ig a hadsereg mindenütt át kell, hogy adja a hatalmat a polgári hatóságoknak, és csak a kivizsgált és megbizonyított háborús bűntettek torolhatók meg. Ám ezután is, szinte végig ebben az esztendőben, sőt, még

'46-ban is igen sűrűn, olykor szinte naponta adnak hírt az újságok nyilvános kivégzésekről, ahol balkáni örömujjongás és szurkolói közbekiáltások közepette rendszerint egyszerre több, általában magyar vagy magát magyarnak valló sváb szerencsétlent gyilkolnak meg.

Az 1942-es hideg napok fő bűnöseinek perét 1946. október 22. és 30. között Újvidéken rendezik meg. A népbíróság Szombathelyi Ferenc volt vezérkari főnököt (akit a magyar hatóságok előzetes, tízéves fegyházra szóló ítélete után kiadnak a jugoszláv hatóságoknak), továbbá nyolc társát szintén halálra ítéli és kivégzi. Cseres Tibor így írja meg a tárgyalást és a kivégzéseket: „A bírák, mint katonai bíróság, a titóista hadsereg egyenruháját viselték. A vádakát dr. Gyetvai vajdasági közvádó, a magyarság hóhéra képviselte. Mindenki tisztában volt vele, leginkább a vádlottak, hogy itt csak véres komédiáról lesz szó. nekik mindenképpen meg kell halniuk, mert a bíróság nem igazságot keres, hanem előre elkészített halálos ítéletet mond ki... A hivatalból kirendelt védők inkább a vádat képviselték. A vádlottakat koncként dobták oda Csurog és Zsablya partizántámogató szerb lakóinak. Az onnan elmenekült magyarok, akik a partizánok bosszúját túlélték, a maguk ártatlanságában nem vehettek részt a tárgyaláson, ahol süttött a magyargyűlölet... A terem s a környék tele volt milicistával és OZNA-ügynökkel. (Odaljenje Zaštite Naroda – Népvédelmi Osztály, a későbbi hírhedt UDBA – Uprava Državne Bezbednosti – Állambiztonsági Igazgatóság elődje, az ÁVH délszláv megfelelője. – D. L.) A tárgyaláson ötpercenként felhangzott a biztató üvöltés: „Na vesab s njim! Akasztófára velük!”

Az újvidéki kultúrotthon, a korábbi levente otthon színpadán a vádlottakra – Szombathelyi Ferencre, Feketealmy-Czeydner

Ferencre, Grassy Józsefere, Zöldy Mártonra, továbbá Nagy újvidéki polgármesterre, Popovics volt bácskai nemzetgyűlési képviselőre és Perepatics újvidéki kereskedőre – október 31-én mondják ki a halálos ítéletet. November 4-én végzik ki őket. „A három tábornok kivégzéséről ma már ellenőrizhetetlen, szemtanúk által nem ellenőrizhető hírek maradtak fenn” – közli Cseres. – „Eszerint Szombathelyi Ferencet Újvidéken karóba húzták volna, Feketealmy Czeydner Ferencet Csurogon, Grassy Józsefet pedig Zsablyán nyakig elevenen földbe ásva egy-egy lánctalpassal (talán harckocsival) tették a földdel egyenlővé.” A hivatalos tudósítások kötél, illetve Szombathelyi esetében golyó általi halálról számolnak be.

A menekülők eközben folyamatosan szivárognak el a Délvidékről: a megtizedelés 40-50 ezer áldozatán kívül még mintegy 40 ezren távoznak, így az itteni magyarság létszáma a második világháború után mintegy 70-80 ezerrel csökkent. A kollektív büntető akciókat, a tömeggyilkosságokat számos „rendeletileg szabályozott” föld-, ház- és vagyonekzolás kíséri.

A németek helyébe szinte azonnal fél milliónyi, zömében szerb telepest irányítanak északra a legelmaradottabb déli területekről, így természetesen ők élvezik az 1945-46-os földosztás előnyeit is. A 700 ezer hektárnyi fölösztott terület kilenc-tized részét ők kapják meg, alig egytized rész jut a magyaroknak: mindössze 18 ezren kapnak kisbirtokot közvetlenül a háború után. (A délvidéki magyarság fele ekkor nincstelen zsellér, vagy saját földjén megélni nem tudó kisparaszt, földművelő.) 1944-45-ben a „megszállóktól” (értsd: a magyaroktól) a földeket elkobozzák, és jól jár az a magyar család, amelyik ennyivel megússza. Tömegesen áramlanak be a szerbek, crna goraiak és bosnyákok. 1953 és

1961 között a Vajdaság népessége 11 százalékkal gyarapodik. Az 1944-45-ös évektől kezdve máig tart a „crnagoracok” betelepítése az összefüggő magyarlakta vidékekre.

„Jugoszlávia az 1945. áprilisi-májusi végső győzelem után Magyarországgal külön politikába kezdett” – olvasható Kiss József tanulmányában – „Jugoszlávia az új Magyarország politikai vezetésének értésére adta, hogy a kapcsolatok normalizálásának feltételei vannak.

Amennyiben Magyarország nem jelentkezik területi, határrevíziós igényekkel, elfelejti és elfelejteti az 1942-es mézszárlásokért szedett, legkevesebb tíz- vagy tizenöt-szörös véráldozatot, Jugoszlávia a korlátozott kulturális autonómia keretei között normalizálja a magyar kisebbség helyzetét, nem folyamodik a szlovákhhoz hasonló kitelepítésekhez sem. Nem utolsó sorban pedig Magyarország számíthat Jugoszlávia támogatására. A béketárgyalásokra készül, elszigetelt kormányzat a kilátásba helyezett politikai támogatásra erősen rá is szorult. A magyar kormányzati szervek világosan megértették a politikai üzenet tartalmát. Tudták, hogy Tito Jugoszláviája mit vár el tőlük. Mivel pedig Jugoszláviának rendkívüli módon megnőtt a tekintélye Európában, nem volt nehéz elfogadtatni az akkori magyar politikai közvéleménnyel azt, hogy a pax Danubiana felejtést követel. A koalíciós politikát kezdettől meghatározó MKP gyorsan reagált.” 1945. május 25-én Rákosi Mátyás, a kommunista párt főtitkára kijelöli az irányvonalakat is: „Fel kell venni az összeköttetést elsősorban Jugoszláviával és Romániával. Az első igazán politikai szempontból, a második közgazdasági szempontból fontos...”

A magyarirtás elfeledtetése sem ment valami könnyen. Mai ésszel szinte fölfoghatatlan, milyen kevés szó esett az 1945-46-

os magyar sajtóban és közvéleményben erről a példátlan genocidiumról. Mindazáltal jócskán akadtak olyanok, akik nem óhajtottak belenyugodni semmiféle békéltető feledtetésbe. a kommunisták nemzetvesztő uralma által később megsemmisített felelős, tisztességes erők közül többen készültek a közeledő béketárgyalásokra. Több olyan dokumentum került napvilágra, mely készítőinek szándéka szerint a békekonferencián részt vevő magyar delegáció számára igyekezett komoly érveket nyújtani. Teljesen igaza van a dokumentumok jelentős részét közreadó Kiss Józsefnek: „Az iratok keletkezésének idején még tartotta magát a tévhit, hogy az új békeszerződés tárgyalásakor Magyarországnak valami kis esély adatik a trianoni sérelmek és veszteségek enyhítésére.”

1945 kora őszétől egészen 1946 nyaráig – a párizsi békekonferencia kezdetéig – az illetékes magyar szervekhez szinte folyamatosan érkeztek különféle jelentések, feljegyzések a délvidéki magyarság állapotról, a 44-es nagy magyarirtásról, a terület népességét tükröző és egyéb statisztikákról. Bizonyítható tehát, hogy igen sokan tudtak a második világháború végére a Délvidéken létrejött állapotokról. Hogy mégsem történt – nem történhetett – az ügyben semmi, annak több, ma már nyugodtan mondhatjuk, tragikus oka volt. Matuska Márton helytállóan jegyzi meg a tömeggyilkosságokat feldolgozó kötetének végén, hogy a Szovjetunió már ekkor olyan nagymértékben befolyásolta a megszállt Magyarország politikai vezetését, hogy ez a tényező egymagában is kizárt minden ilyen irányú kísérletet. Hozzájárult ehhez a helyzethez a partizánháború és Tito – akkoriban még az oroszok által Nyugaton is terjesztett – szinte kultikus tisztelete, tekintélye. Az antifasiszta koalíció egészére vonatkoztatható akkori

álláspont szerint Magyarországnak, mint „Németország utolsó csatlósá”-nak az összes vesztes közül a legsúlyosabb büntetéseket kellett kapnia. Ebben előzetesen megállapodtak. Azért a háttérben bizonyos alkudozások folytak. Matuska Márton teszi közzé az alábbi dokumentumot: „Feljegyzés 1945. szeptember 17. Gyöngyösi János magyar külügyminiszter. (A bevezetőben leírja, hogy: fölkeresett Cicmil (Obrad) ezredes, a jugoszláv katonai misszió vezetője és Brankov kapitány tolmács (Lazar, a későbbi Rajk per harmadrendű vádlottja – Matuska Márton megjegyzése). A londoni külügyminiszteri tanácskozás alkalmából kérte, a magyar kormány támogassa Jugoszlávia Trieszt, Gorz (Gorizia, Gorica), Isztria, Zára (Zadar) iránti igényét. A feljegyzés szó szerinti idézése). Végül közölte Cicmil ezredes azt, hogy a jugoszláv kormány a Jugoszláviában levő összes magyar hadifoglyokat szabadon bocsátja. Ezek számára vonatkozóan nem tud felvilágosítást adni.

Kértem, hogy egyszersmind bocsássák szabadon azokat a civil magyar internáltakat is, akik nem háborús bűnösök. Az ezredes erre ígéretet tett.”

Egyszerűen elképesztő, hogy több tízezer magyar lemészárlása után, a közép-korra jellemző bosszúhadjárattal végrehajtott újramegszállást követően a jugoszláv kommunista vezetés támogatást kér a magyar kormánytól arra, hogy további vágyott területeket kaphasson meg. A hadifoglyokat, akiknek létszámáról fogalma sincs, szabadon bocsátják, cserébe. Gyöngyösi külügyminiszter – ugyan mit tehetett – nyilván eme ígéreteknek nagyon örült. Honnan hallhatott volna az „ígéret” szó balkáni jelentéséről? Bár, ha hallott is, ez már sokat az ügyben aligha segíthetett...

1945. november 7-én „Jugoszláv-magyar határ megállapítás” ügyében érkezik irat a

külügyminisztériumba (40 862/ Be 1945. szám). A dokumentum leszögezi: „Az 1942. január 21-23-i újvidéki események közismertek. Az itt, továbbá a bevonulás és egyéb tisztogatási műveletek alkalmával áldozatul esett délszlávok számát propagandájuk erősen eltúlozta.

Tárgyilagos becslés szerint a három és fél éves magyar uralom alatt összesen 15-16 000 áldozattal lehet számolni, szemben a különböző délszláv politikai irányzatok 3 usque 5-szörös számadataival. Ebből is háborús bűnként csak az újvidéki mézszárlás tekinthető, amely a bűnösök bíróság elé állításával el fogja nyerni büntetését. A bírósági eljárás azonban már megelőzte az ön-bíráskodásnak egy fajtája, amikor a Bácskába bevonuló partizánok több helyen... véres bosszúállást szerveztek... Nem csak területi, de semmilyen más igényt nem lehet egy többszörösen megtorolt bűncselekménnyel megindokolni.”

Gondoljuk el, ha csak ezt az egy iratot fölolvashatták volna a párizsi békekonferencián...

Ám erről éppúgy nem eshetett szó, mint arról, hogy 1944. december elsején rendelet intézkedik a tömeges kivégzések azonnali megszüntetéséről. Ennek ellenére, némileg enyhített formában, 1945 elején is folytatódik a megtorlás és a teljes megfélemlítés. Sőt, több falu magyar lakosságának kitelepítése még csak ekkor kezdődik.

Több helyütt is publikálták a legutóbbi időben Mindszenty József hercegprímás 1946. július 17-i keltezésű levelét Gyöngyösi külügyminiszterhez. Ez tekinthető a békekonferencia alakulását befolyásolni szándékozó, összegző jellegű dokumentumok legkomolyabbikának. A hercegprímásnak. A Jugoszláviában élő magyarság helyzete igaz megvilágításban című irata részletesen beszámol a kivégzésekről, a teljes jogfoszt

tottságról és kiszolgáltatottságról, az 1944 végén és 1945 elején internálótáborokba (legismertebb a Temerin melletti Jarek volt) zárt magyarság szenvedéseiről, az állandósult rettegésről és a tömeges menekülésekről. („A közelmúltban hosszú szünet után csak a Szegeď-Rókus állomásra 900 kiutasított család érkezett, családonként 100 kg-os csomaggal. Ezeknek is csak az volt a bűnük, hogy magyarnak születtek.”)

A magyar kormány illetékesei pontos listát kaptak a táborokról, az újvidéki magyarokat árusító rabszolgapiacról, a lemészárolt délvidéki magyar papokról. (A Magyar sors a Délvidéken című dokumentumban.) Ismeretlen bácskai magyarok Pro memoria címmel juttatnak el feliratot a béke előkészítő ügyosztályhoz 1946 januárjában (KŰM 494/Bé). Ez a roppant fontos irat még konkrét területi, népességi-etnikai tényeket is közöl: „Ez a most lezajlott második világháború a rossz, igazságtalan Párizs környéki békének szörnyű szüleménye. Ez a tanulság oly világos, oly élénken él a mai generáció köztudatában, hogy józan ésszel el sem képzelhető, hogy ez a tanulság, amely egyben a mi szószólónk a békekonferencián, számottevő döntő tényezőként ne szerepeljen... Ha a történelmi, gazdasági és földrajzi egység összetartozandóságából indulunk ki, akkor nem lehet vitás és kétes a mi szülőföldünknek, Bácskának, de a többi elszakított területnek is a Magyar-Anyországhoz való tartozása. De számolnunk kell azzal, hogy a területi hovatartozásnak kérdését etnikai, népességi alapon döntsük el és ebbe a kérdésbe így beleszól a statisztikának, ennek a legátíthatóbb tudománynak az igazságot elnémitani törekvő hangzavara is. Nagy felkészültséggel emelt hangerővel kell ezért ellátni a magyar igazságot ebben a vonatkozásban is, hogy az ellenünk zúduló hamis

adatok szószólói azt el ne nyomják... A világháború előtti népszámlálásból vett alábbi kimutatás szerint egész Bácskában vezet a fajmagyarság arányszáma, amely arányszám a Ferenc-csatorna feletti részen 65 %-ot tesz ki. Ez adatok mellett figyelembe kell venni a magyarság javára most azt, hogy a németek nagyarányú deportálásával arányszámunk nagy mértékben emelkedett. Ismerjük a Bácskában élő bennszülött jobb és konzervatív gondolkodású nemzetségeinknek, a szlávoknak is a Magyar-Anyországhoz vonzó érzelmait, határozottan állítjuk, hogy egész Bácska nagy többsége magyar és Magyarország kebelében akar maradni. Bátran felkínálhatjuk ennek próbáját, a népszavazást.

Hivatkozhatunk továbbmenően arra is, hogy Horvátországban különösen Szerém, Verőce, Pozsega vármegyékben élő mintegy 90 000 magyarnak Bácskába és a szomszédos vármegyékbe való csere útján való visszatelepítéssel Bácskát is túlnyomó magyar többséggel bíró határmegyévé lehet átalakítani.”

Ezután konkrét népességi adatok következnek, majd így fejeződik be a Pro memoria: „Van még egy negatív szempont, amit a magyarság mellett kiemelni kívánunk és ez az, hogy a bennünket körülvevő szláv államok nem tudnak beleilleszkedni az új demokratikus világrendbe, nem tudják tiszteletben tartani a kisebbségek szabadság – és emberi jogait, ami pedig a népek békés együttélésének alapfeltételét képezi. Amely államok ily mereven kikapcsolódnak az új demokratikus eszme áramlatból, azok nem lehetnek a demokratikus államalakulatoknak kedvezményezett államai.

Ezeket a szempontokat kívántuk röviden kiemelni a mi kedves szülőföldünk, Bács megye megmentése érdekében, egyben készségesen kijelentjük, a továbbiakban is

rendelkezésre állunk a magyar béke delegációnak.

Budapest, 1946. január hó

Hazafias üdvözléssel:

Bácskaiak”

„KÜM /Bé/ 1946. március 29.

Bata János postaműszaki tanácsos kérelme a Magyar Köztársaság Külügyminisztériumához Másolat

Alulírott Bata János postaműszaki tanácsos azzal a tiszteletteljes kérelemmel fordulok Miniszter Úrhoz, hogy Bácska elcsatolásával kapcsolatban ott lévő 23 kat. hold 576 négyszögöl szántóföld ingatlanomat és 1/3 családiház részemem, mely Magyarokanizsa határában, ill. Magyarokanizsán, Kossuth u. 11. szám alatt fekszik, mint jogos szülői örökségemet (családi birtok) a Magyar állam követeléseként előjegyeztetni szíveskedjék. Mint Magyar állampolgár, magánjogi alapon, igényt támasztok az említett ingatlanokra.

Én nem vagyok arról a területről menekült magyar, azok az ingatlanok tulajdonomat képezték az első világháború után is Jugoszláviában. Annak egyoldalú elkobzása, vagy eltulajdonítása ellen ezen az alapon is tiltakozom, nem lévén sem háborús bűnös, sem eljárás nem folyt ellenem ottani részről. A szántóföldek egyelőre a város részéről bérbe lettek adva, házrészembe pedig az ottani hatóságok szerb családokat költöztettek be.

Kérem Miniszter Urat, hogy ezúton bejelentett igényemet a béketárgyalások idejére előjegyeztetni és javamra érvényesíteni szíveskedjék.

Egyidejűleg jelentem, hogy ez idő szerint a Postavezérigazgatóság B/5. magasépítési ügyosztályában teljesítek szolgálatot, és 1945. augusztus 22-én teljes mértékben igazolva lettem.

Kérésem jóindulatú elbírálását és támogatását remélve, maradtam Miniszter Úrnak.

Budapest, 1946. évi február hó 18-án

Mély tisztelettel:

Bata János

s.k.”

Az iratok tehát számolatlanul érkeznek. „Miniszteri osztályfőnök” aláírással érkezik például a következő: „926 Z 1945. M. E. III. Miniszter Úr! Van szerencsém eljuttatni a Jugoszláviában élő magyarság helyzete című statisztikai helyzetképet a békeelőkészítési munkálatoknál leendő felhasználás céljából. Budapest, 1945. évi November hó 20-án. A miniszterelnök rendeletére.” aláírás. Ez a helyzetkép minden korábbinál alaposabb, részletesebb és átfogóbb bepillantást enged a Délvidék etnikai viszonyaiba, tájegységenkénti, városonkénti bontásban, hiteles adatok egész tömegére hivatkozva. (Délszláv és magyar – 1941 utáni – kimutatásokra egyaránt támaszkodik.)

1946. július 29-én nyílik meg a párizsi békekonferencia. A Luxemburg palotában a világháborúban győztes 21 állam külügyminiszterei ülnek tárgyalóasztalhoz. Kizárólag azoknak az országoknak a sorsáról kívánnak döntené, amelyek a náci Németország szövetségesei voltak. (Tudjuk, hogy a döntések igazából már jóval korábban megszülettek. Csupán szentesíteni, hivatalossá tenni, végérvényesen pontosítani és rögzíteni kellett őket néhány apróbb részlet tisztázásával.) A népes magyar tárgyalóküldöttséget a már említett Gyöngyösi János külügyminiszter vezeti. Az első hét ügyrendi kérdések tisztázásával telik el. Augusztus 14-én Gyöngyösi betérjeszti a békeszerződéssel kapcsolatos magyar álláspontot. Eszerint Magyarország csupán Csehszlovákia és Románia vonatkozásában

támaszt igényt egyrészt lakossági (szlovákiai kitelepítések, kollektív jogfosztottság), másrészt területi vonatkozásban. (A Trianonban Romániának juttatott 103 ezer négyzetkilométernyi területből előbb 22 ezer, később 11 800, végül – a közvetlen tárgyalásokon – már csak 5, illetve utoljára mindössze 4 ezer négyzetkilométernyi területet igényel, kb. félmillió lakossal, 67 százalékban magyar népességgel.) Jugoszláviáról, a délvidéki magyarságról, területi kérdésekről egyetlen árva szó sem esik. Nem eshet. Szabó Zoltán Nyugati levelek című, a párizsi béketárgyalásokról beszámoló cikksorozatában – a cenzúrázatlan, eredeti kéziratokban – a Jugoszlávia vagy a Délvidék szó sehol, semmiféle összefüggésben nem fordul elő. Boldizsár Iván – a Kádár-korszakban Aczél György egyik nagy kedvence – Don-Buda-Párizs című könyvének a párizsi béketárgyalásokról beszámoló, terjedelmes részében olyasfélék olvashatók, hogy „azt is tudnia kell, mégpedig öntudatosan tudnia az egész társadalomnak, hogy a jugoszlávok kivételével Közép- és Kelet-Európa többi népeinek bizony nincs sokat a szemünkre hánynia. Vétkezünk, de nem egyedül vétkezünk.” Igaz, az is megtudható belőle, hogy a konferencia úgynevezett magyar bizottságának – jugoszláv lett az elnöke...

„Jugoszláviával szemben semmilyen neheztelő megállapítás nem történt” – írja Párizsról Cseres Tibor is – „Noha a 40-50 ezer Magyar vérét hirdető esztergomi (Mindszenty-féle – D. L.) levél ott lapulhatott Gyöngyösi zsebében, de még az olyan csekélységnek számító sérelmeket sem merte (merték) felemlíteni, hogy a szeptember-októberi hatalomhiányos hetekben partizáncsapatok szállták meg Észak-Torontált és az ugyancsak a trianoni Magyarország részeként meghagyott Észak-Bácskát, fosztogatva, harácsolva, embereket

rabolva. Megesett, hogy fegyveres vonatszerelvénnyel a szegedi pályaudvarig hatoltak, s néhány óráig tartó élelmiszer- és ruhaszákmányolás után megrakott vagonokkal vonultak vissza.”

1946. augusztus 24-én szólal fel a jugoszláv béke delegáció képviselője. A szónok nem akar ki, hanem bizonyos Edvard Kardelj nevű úr. A jugoszláviai nemzeti ügyek későbbi nagy „szakértője”. Néhány gyöngyszem vádbeszédre emlékeztető felszólalásából: „A jugoszláv nemzetek hosszú évszázadokon át a magyar feudális urak és soviniszták áldozatai voltak, akiket áthatott a Szent István-i korona állama létrehozásának expanziós gondolata – olyan államé, amelynek egészen az Adriai-tengerig kell terjednie, s amely erőszakos politikát folytatott lakosságunkkal szemben, és támogatott minden politikát, amelynek irányzata a jugoszláv nemzetek és államok gyengítése volt. A jugoszlávok elleni magyar támadásoknak a történelemben különböző formái vannak, ilyen legelőször a leigázás és az erőszakos asszimilálás az első századokban, amikor a magyarok és a jugoszlávok a Pannon fennsíkon kapcsolatba kerültek egymással. Majd ilyen az uralom hódító politikája a jugoszláv nemzeti terület bizonyos részein, az a politika, amely néhány évszázadon át, egészen a török invázióig tartott. Ilyen a jugoszlávok heves és ismételt üldözése, kitelepítése és gyilkolása a nagy török vereségek után. És végül ilyen a nemzeti elnyomás és az állandó magyarosítás politikája új eszközökkel az utóbbi korszakban, főleg az 1867-es osztrák-magyar kiegyezés után. A Horthy-Magyarország a magyar népet revizionista gondolatokkal fertőzve, a Szent István-i birodalom újjáélesztésének irányzatát tette politikájának alapjává... A magyar imperialisták és soviniszták az első világháború után képtelenek

voltak elfogadni a trianoni szerződés által megállapított határokat... A jugoszláviai magyarokban akkor a jugoszlávok elleni szüntelen gyűlölet és bosszú szellemét, valamint a trianoni szerződésben megszabott határok revíziójának gondolatát táplálták... A magyar katonaság és a magyar hivatalok a megszállás idején... minden második jugoszlávot megölték, illetve bebörtönzése vagy internálása során a koncentrációs táborokban erőszakos cselekmények áldozatai lettek... Magyarország bekebelezte... A jugoszláv vidékeket... A magyar békeszerződés-javaslatához készített kiegészítéseinek benyújtásakor a jugoszláv delegációt a magyar nemzethez fűződő jószomszédi és baráti viszony alapelvei vezéreltik, és a segítségnyújtás szándéka a magyar népnek, hogy lehetővé tegye számára szilárd demokratikus rend létrehozását országában, semmiképp sem engedi magát a magyarok elleni bosszú alapelvétől vezéreltetni... mivel baráti kapcsolatokat kíván kialakítani Magyarország és Jugoszlávia között. Jugoszlávia nem terjesztette elő területi követeléseit, bár jelentős számú jugoszláv illetőségű lakos maradt a határ másik oldalán... A lakosság áttelepítésének kérdését szabad elhatározás alapjára helyeztük... bár Jugoszláviában él az olyan magyarok jelentős része, akik a lakosságunkkal szemben tanúsított ellenséges magatartásukkal durván megsértették népünk érdekeit.”

Hagyjuk is itt abba ennek az elképesztő hazugság- és mocsokáradatnak az idézését, amelyben a tolvaj kiált rablót, a hóhér gyilkost. Egyébként is, Edvard Kardeljről enyhén dadogó hódolattal állapítja meg valamikor a hetvenes évek végén Rehák László Kisebbségtől a nemzetiségig című kötetében, hogy „amikor nemzetiségeink bizonyos szuverén jogainak a közösségek-

ben való érvényesítéséről értekeznek, egyben hangsúlyozza a nemzeti viszonyok elvi rendelkezéseinek fontosságát”, hiszen „szocialista társadalmi átalakulásunk - amelynek megszemélyesítője szocialista forradalmunk vezéralakja. Tito Elvtárs - az a kiinduló alap, amely szavatolja soknemzetiségű szocialista közösségünkben a nemzeti egyenrangúságot, magában foglalva a nemzetiségek egyenrangú társadalmi helyzetét is”.

A párizsi békekonferencián a résztvevőknek nem volt döntési joguk, csupán ajánlatokat tehettek a Külügyminiszterek Tanácsának. A békeszerződések szövegeinek végleges jóváhagyására a tanács New York-i ülésorozatán, 1946 novemberében-decemberében került sor.

A magyar békeszerződés szövegét, amely hazánk határait három felvidéki község elcsatolása kivételével az 1937. december 31-i határok között állapította meg, lényegében a korábbi vázlatokhoz képest nem is módosítják. A magyar békeszerződést 1947. február 10-én írják alá Párizsban, a nemzetgyűlés 1947. június 14-én iktatja törvénybe.

Elvégeztetett.

Gyöngyösi János külügyminiszter aláírja a Párizsi békeszerződést

„... És most itt állunk a temerini magyar városvezetők által kezdeményezett és a magyar többségű I. Helyi közösségi vezetés által anyagilag támogatott, Kalmár János kőfaragó munkáját dicsérő hat márványtábla előtt. Rajta a nevekkkel.

A hat márványtábla tanúsága szerint az 1944-45-ben a bevonuló partizánok 273 temerini magyart és németet vertek agyon, lőttek tömegsírba vagy pusztítottak el más módon, például kiéheztetéssel a járeki haláltáborban, melyet csak 1946 áprilisában számoltak fel. A járeki áldozatok neve a hatodik kőtáblán olvasható. Az első ötre 237 helybéli áldozat neve került fel, három nőé és 234 férfié, akiket az 1944. október 27-ét követő napoktól kezdődően öltek meg. Ez a lista azonban nem végleges. Nem is lehet, hiszen 21 évvel az egypártrendszer bukása, és 11 évvel a Milosevics menesztésével fémjelzett politikai félfordulat után, még mindig akadályokba ütközik a tényfeltárás. Ha jobban megnézik, láthatják, van még hely a táblákon a jövőben ismerté váló nevek számára.

Miről tanúskodnak a kőtáblák? Utánaszámoltam. A feltüntetett születési adatok alapján – ha nem számítjuk a Járekon elhunytakat – a válogatás alapján és a vaktáblán lemészároltak átlagéletkora 32 év volt. Gondoljanak csak bele. A családalapítás és nemzetgyarapítás szempontjából legvitálisabb generációt tizedelték meg. Az összes áldozat között a legfiatalabb egy, a legidősebb 90 éves volt....,,

(Részlet Ternovác Izván 2011. november 1-én mondott beszédéből)

